

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИН БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫ ДПУТАТТАРЫНЫН ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1951 декабрь 25

ВТОРНИК № 252 (2426) БРТЭЭ 20 КӨП.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын) ОБЛАСТЫН КОХОЗТАРЫНДА (1 арын).

Чогаалчы А. А. Фадеевти Лениннин ордени-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун чарлыы.

ПАРТИИЖИ АМЫДЫРАЛ: Т. Норбу—Партия өөредилгезиниң денелини бедидер (2 арын).

Н. Смирнов. — Колхозчу туду-жуларның эн чугула сорулгазы (2 арын).

Совет Эвилелинин Ада-чурттуун Улуг дайыны (3 арын).

С. Фатеев. — «Чанлык»

Кыдат Улус Республикада (4 арын).

Кореяда болушкуннар (4 арын).

ХАНА СОЛУННАР АЖЫЛЫНГА ПАРТИИЖИ УДУРТУЛГАНЫ КУШТЕЛДИРЕР

Хана солуну — бистин большевик партиявистын парлалга пропагандазынын эң-не калбак массалыг хевир. Хана солуннар болгаш агитхуу-дустар үнмейн турар бүдүрүлгө, албан чери, өөредилге чери, колхоз, совхоз, МТС болгаш өске-даа организациалар бистин чуртувуста ховар.

Партиянын болгаш чазактын ажил-агый, политик база культуру тургузушкунунун талазы-биле салып турар улуг сорулгаларын ажил-херек кырынга үре-түннелдик күсүлдеринге, калбак массаларны сырый мобилизастап кыйгыларынга хана солуннар улуг ролду ойнап турар. Хана солуннар калбак массага партиянын болгаш чазактын доктаал шийтириленин утка-шынарын пропагандалап, база организакчы ролду ойнап, мурнакчы дуржулганы непередип турар болгаш ажил-агыйда, тус-тус ажилдакчыларда четпестерниң дугайын чогуур өй-шаанда большевикчи димми-биле илередип турар. Ынчанга хана солуннарнын ажилын хүн-бүрү боттуг удуртуу, оон ажилдакчыларын шын шилпип а өөредир, оларнын ажилынга практиктиг дузаны көргүзери партия эге организациаларнын, райкомнарнын, хооркомнарнын ажилынын база бир чугула кези болур.

Хана солуну ажил-агый, культуру тургузушкунунун чектелип турар чедишиктерин, стахановчуларнын, чаарткычыларнын ажилынын эки дуржулганын непередип болгаш четпестери чогуур өйүндө большевикчи эзу-биле илередип эдер сорулгалы.

Ол бедик сорулганы ажил-херек кырынга эки түннелдик боттандырып, бодунун хүлээлгезин күсүлдеп турар хана солуннар бистин областын бүдүрүлгелеринде, колхозтарда болгаш совхозтарда, МТС-терде, өөредилге база албан черлеринде дыка хөй.

Кызылдын автотранспорт которазынын коллективинде «Транспортчу» деп хана солун план эзуаар үргүлчү үнүп, коллективтин бүдүрүлгө программасынын күсүлселзиниң дугайында, тус-тус четтерин ажилынын дугайында нити көргүзүлгү материалдарны база коллективтин стахановчуларынын ажилынын эки үлгенин чырытыпшаан, ажилда четпестерин болгаш чазыгларнын дугайын чырыдып турар. Хана солунда кирип турар материалдар утка-шынар талазы-биле бедик деннедиг болгаш номчукуларга билдингир, чуруктар-биле хандырыткан. Ук хана солунун ажилынын доктаамал эки чоруп турары ында партия организациазынын ону боттуг удуртуу, өй-өйде хана солунун редколлегиязынын ажилын партбюрога дыннап, четпестерин эдип, чазап, тодаргай сорулганы оон мурнунга салып турарында болуп турар. Ол хана солунга социалистик чарыш дугайында үнген материалдар автотранспортчуларнын Октябрьниң социалистик Улуг революциязынын байырлалына уткуштур алган хүлээлгелериниң, областын бүдүрүлгелеринге, транспортчуларынга үндүргөн кыйгырынын үндезини болган.

Ол ышкаш Танды, Чаа-Хөл, Би-Хем районнарнын чамдык колхозтарында хана солуннар күскү дүжүт ажаап алышыкынын, малдын кыштаг-лаашкынынга белеткелдериниң база улус судтарынын сонгулдаларына белеткел ажилдарынын үезинде дыка эки ажилдап турган. Ылангыя Чаа-Хөл районун «Бай-Булуң», Танды районун Ленин аттыг колхозтарында хана солуннарга колхозчуларнын ажилынын түннелдери, мурнакчыларнын эки дуржулгаларынын дугайында материалдар эки чырытылып турган.

Оон-биле кады хана солуннарнын ажилында болгаш партия организациаларынын талазындан оларнын ажилын удуртуу турарында улуг четпестер бар. Ылангыя Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Бай-Тайга, Өвүр, Тес-Хем Эркин болгаш Кызыл районнарнын дыка хөй колхозтарында хана солуннар шоолуг үнмейн турар үнзе-даа байырдал хүнеринде хаая үнүп турар. Ол хаая үнүп турар дугаарларында материалдар колхозчуларнын ажилын четче илеретпейн, амыдыралдан хоорук аар-саар, душ болуп бижитинген куду шынарлыг материалдар болуп турар.

Тес-Хем районун чамдык колхозтарында хана солуннар ай-айы-биле үнмейн турар. Чыргалаңды сумда Калинин аттыг колхозта «Большевик» деп хана солун 5 ай ажыг үеде үнмээн. Оон редактору эш Чодун-оол ол ажилын кылырын сагынмай-даа турар. А ында партия эге организациазы (секретари эш Маткар) хана солун ажилын удуртпайн турар болгаш оон ажил аылбайн турар редакторунга кандыг-даа хемчек хүлээтпейн турар. Бо чорук ВКП(б)-ниң Тес-Хем райкомунун пропаганда болгаш агитация кылдызнын ол ажилды удуртуунче сагыш салбас чоруундан болуп турар. ВКП(б) райкому 1950—1951 чылдарын дургузулда хана солуннарнын ажилынын дугайында айтырын сагынмаан-даа, бо үенин иштинде хана солун ажилдакчыларнын чангыс семинарын-даа, чөвүдөл хуралын-даа чыылдырбаан.

Кызылдын көдээ районунун Чкалов аттыг, «Победа», «Черби», «Совет Тыва» колхозтарында хана солуннар база-ла дыка үр үенин дургузунда үнмейн турар.

Хана солун ажилында шапк мындыг четпестерниң бар болуп турарынын кол чылдагааны болза, ВКП(б) райкомнарнын талазындан хана солун ажилын экижилеринче боттуг сагыш салбайн, партия эге организациаларында бо талазы-биле негелде чок болуп турарында.

Ам сорулга болза, хана солуннарнын партиянын агитация ажилынын күштүг чепсээ болур ролун чедип алыр төлөөдө, оларнын ажилында хүн-бүрүнүг удуртулганы ВКП(б) райкомнарында эгезиш эге организациаларга чедир күштелдирип, хана солунун ажилынын дугайында отчёттарын өй-өйде дыннап, хана солуннарнын редакторларына болгаш редколлегия кижигүнеринге шыраак билгилги кижилерин шилпип кирип, оларга чогуур дузаламчыны көргүзөр херек.

Хана солуннарнын редакторлары редколлегия кижигүнеринге ажилды шын хуваап, тодаргай план эзуаар ажилдаарын чедип алыр болгаш үндүрер материалдарнын идея-утка-шынарын бедидип, чурук каасталгазын байыдып, номчукуларга солун кылдыр үндүрер ужурулуг. База хана солунун бижикчи активтерин тургузуп, оларны дамчытыр амыдыралды тодаргай көргүзүп турар материалдарны үндүрүп, дугаар бүрүзүгө шүтүмчүлөлдү калбартыры тергин чугула.

Партия организациалары хана солун тургустунмаан черлерге хана солуннарны тургузуп, агитхуу-дустарын бүдүрүлгелерин алырларынга үндүрерин калбартып непередир херек.

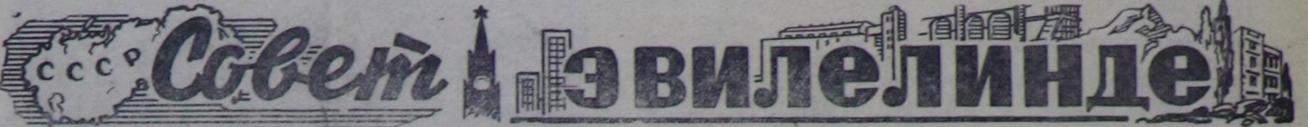
Хана солуннарнын болгаш агитхуу-дустарынын четкизин улам калбартып, оларны бедик идея-деннедиг кылдыр доктаамал үндүрүп тургаш, оларнын партиянын агитация ажилынын эң-не күштүг, эң-не чидик чепсээ болур ролун хандыраалынар!

Чогаалчы А. А. Фадеевти Лениннин ордени-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун ЧАРЛЫ

Совет литературанын хөгжүлдезинге ачы-хавыяазы дээш бежен хар харлаанын таварыштыр чогаалчы Александр Александрович Фадеевти Лениннин ордени-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Н. ШВЕРНИК, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун секретари А. ГОРКИН.

Москва, Кремль 1951 чылдын декабрь 23.



Н. В. Гогольдун өлгенинден бээр чүс чыл болганыга уткуштур

Н. В. Гогольдун өлгөн хүнүнден бээр чүс чыл болганын демдеглээринге бүгү чурт белеткенип турар. Ол хүнге улуг орус чогаалчынын чогаалдарынын чеди миллион чартык экземпляр чаа үндүрүлгези кирип турар. Оон дыка хөй номнарын Москваның Төп ном үндүрер чери парлай үндүрер. Эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларга Н. В. Гогольдун чогаалдарын ССРЭ-ниң удустарынын дылдарына үндүрер.

Күрүнениң чечен-чогаалдыг ном үндүрер чер дыка хөй номнарын үндүрер планын, 1952 чылда Н. В. Го-

гольдун алды томнарлыг чогаалдарынын чыындызын немей парлап үндүрер.

Улуг чогаалчынын чогаал ажилдарына алдар боддурган чечен-чогаал шинчилелинин ажилдарын болгаш тус-тус чыындыларын парлаарына белеткенип турар.

«Искусство» деп парлалга чери «Н. В. Гоголь чогаалдыкчы уран-чүүлдө болгаш театрда» деп альбомну, чогаалчынын портреттерин, плакаттарын болгаш «Гогольчу черлерде» деп сериялыг открыткаларын кылып үндүрер.

(СЭТА).

Чер болгандан

Нижне-Тагильскинин тудугжулары келир чылдын үлүүнүн бажынарын кылып дузаарын үргүлчүлөп турар. Чаа чылдын байырлалына чедир хоорайнын металлургия болгаш дагыжылары чыл планында ажыр 10 муң квадрат метр чаа чуртталга шөвүн алырлар.

РСФСР-ниң көдээ ажил-агый Министествовунун МТС-теринин кол эргелели мал ажилын механизастарынын талазы-биле көргүзүлгү ажилды дээш Иваново областын беш МТС-терин улуг механиктерин мотшаккылар-биле шаңнаан.

Петрозаводскиге ССРЭ-ниң эртемнер Академиязынын Карело-Фин салбырында эртемдээш биологтарын ажилдарынын делгелгези ажытылган. Ында совет агробиология эртемине үндөйлөш эстүргөн кызыл-тастың, суланын, арбайнын бедик дүжүттөрүн салган.

Белоруссиянын Полесский, Могилевский, Гродненский областтарынын суурларында 1.200 хире ном дагыкчылары ажылдап турар. Республиканың барык-ла бүгү районнарында болгаш областтарында библиотекаларда көжүп чоруур библиотекажыгаштарын тургускан. Ном дагыкчылары библиотекажыгаштары-биле кады чаа солуннарны болгаш сеткүүдери суурларга чедирип турар.

Закарпатьениң колхозтарында көдээ ажил-агыйнын чаа адыры — чинге дүктүг хөй ажилын чедишиктерин сайырадып турар. Бир эвес үш чыл бурунгаар обласка бүгү баштың саны-биле алдыга чүгтө 4 хуу чинге дүктүг хойлар санатынып турган болза, ам дөрт катап көрүдзөн.

Театр уран-чүүлдери Киргизиянын колхозчуларынын культурулуг амыдыралында улуг чери ээлеп турар. Чүгтө бо чылын Фрунзе хоорайнын театрларына, опера болгаш шии көргүзүлгелеринге, концерттер-

ге Чуйскинин, Төп Тянь-Шаньын, Иссыкуль чоогунун болгаш республиканын өске-даа колхозтарында миллион ажыг колхозчулар келгенер.

Тюмень областын Армизонский районун партия райкому колхоз даргаларынын үргүлчү ажилдаар семинарын организастаан. Семинарга партия төөгүзүнүн талазы-биле, колхозтарга күш-ажылды төлээрин организациазынын айтырларынын талазы-биле болгаш өске-даа темаларга лекцияларын номчуп турар.

Харьковтуң Орджоникидзе аттыг трактор заводунун завод комитеди 1951 чылда кадыкшылга талазы-биле ажилдарын түннелин үндүргөн. Чүгтө күрүнениң социал хандырылганын хөргөнгизинден санаторийлерге болгаш дыштанылга бажынарныче баар путёвкаларга барык-ла миллион хире рубль чарыгдалыган. Чурттуң эки курорттарына, дыштанылга бажынарнынга ийн муң ажыг трактор тудугжулары дыштаныган. Чайгы дыштанылганын үезинде заводтун ажилчыларынын ийн муң ажыг уруглары пионер лагеринге дыштаныганнар.

Чувашиянын колхозтары чаксы тарыллага белеткенип турар. Республиканың тарылга шөлүнүн 94 хуу-зунга чер-чер аайы-биле таарыштырган сорттуг тарааларны тарыыр.

Эстон ССР-ниң Ряпинаский районун «Раху» көдээ ажил-агый артелинин колхозчузу Александр Лейво колхозчу өөрүшкүлүг амыдырылдын, тайбын дээш улустарын демиселинин, коммунизмин уруг тудугларынын дугайында 20 аялгү шүдүктөрүн бижээн. Ам Эстонияда 20 ажыг колхозчу-шүдүкчүлөр бар. Оларнын бижээни 200 хире шүдүктөр республиканың эртемнер Академиязынын Күрүнениң литература музейинин фондуларында шыгжатынып чыдар.

(СЭТА).



А. Ф. Любская — көдээ ажил-агый эртемнеринин кандидаты. «ССРЭ-ге сизен кезилдезиниң болгаш оларнын мал чемнериниң үнүштери» деп эртем ажылы дээш анаа Сталинниң шаңнаалды тывыскаан.

Чуруу Н. Киреевтин болгаш Б. Борбачевтин. СЭТА-нын прессклишези.

Татариянын бойдузунун чаартышкыны

КАЗАНЬ. Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый нитилелинин чер-чер салбыры-биле Татариянын күрүнө музейин бойдус чаартырынын сталик-кады планын амыдыралга боттандырына алдар болдурган эртем хуралын эрттирген.

Уш чылдын дургузулда Татариянын колхозтары 37.613 гектар шөлге хову камгалалынын ыяш тарылгазын чоруткан. Оларнын 6.675 гектары уялчак арга-биле тарытылган дубтар болур. Аныяк дубтарын өздүлдезинче колхозтар улуг кичээ-гейни салып турар.

3 беш чыл дургузулда көрдүнгөн хову камгалалынын ыяш сайырадылганынын планын хуусаа бетинде күүседир дээш демисел республика улам калбарган. Чижээлээрге, Кызыл-Юлдузский районун колхозтары ол планын 52 хуу чедир күүседип турар. Чистопольский район планын 42 хуу күүсеткен. Буинский районун Каганович аттыг, Чистопольский районун «Строитель», Юлинский районун «Зеленый док» колхозтары болгаш өске-даа колхозтар ол планнарын шагда-ла күүсеткенер.

Уш чылдын дургузулда Татарияга 252 чаа хөөлбектерни болгаш сүтат черлерин тургускан. Ол ажилдарны ыяш камгалалынын станцияларынын хөргөнгизиле чоруткан.

ОБЛАСТЫН КОЛХОЗТАРЫНДА

Алган хүлээлгезин күүсеткенер

Чөөн-Хемчик районун Чыргакы сумда Калинин аттыг көдээ ажил-агый артелинин колхозчулары улуг башкы Сталинга чоруткан областын ажилчы чоннарынын чагаазына аттарын салып тура — бо чылын 15 чуртталга бажынарнын, нитиниң малынга чангыс-аай хевирлиг 3 кажааларны тудуп алыр деп алган хүлээлгезин хуусаа бетинде алдарлыг-биле күүсеткен.

Колхозтун тудугжулары 15 чуртталга бажынарнын тудуп дооскан ажылгалга кирип, ам ол бажынарда колхозчулар чуртгап турар. Нитиниң малынга эки шынарлыг

2 кажааларны туткан, колхоз баштаар черинин конторазын, 1 чаз складты база тудуп дооскан.

Колхозчу тудугжулардан С. Дюпап, М. Дажы-Намгал олар хугбурунун ажыл нормазын 120—150 хуу күүседип, шалыпчылар болуп турарлар.

Колхоз баштаар чери күскү дүжүт ажаап алышыкынын ажилды доозулган соонда колхозчуларнын күжүн тудуг ажилынче хаара туткан. Келир чылдын тудугларына белеткел ажилдарын күштүг-биле олар чорудуп турар.

Бо малчыннар чай дургузулда шээр малдын оларын таарыштырып, эки оларды черлерге каш удаа көжүп турганы-биле хөй малдын күжү эки болган. Ол чорук кыштын берге байдалын шыдажып эртеринге дузалы болуп турар.

Шээр мал кыштаг-лаашкында

Эркин районун Нарын сумда «Коммунизмче орук» көдээ ажил-агый артелинин шээр мал фермазынын эргелекчизи эш Ламыжаанын удуруттулганы-биле оон хойжулары шээр малды 6 кезек черде кыштагларда каларып турар. Малдын туруш байдалы, кажаалары эки, мал чемин кыштагларда белеткээ.

Эш Ламыжаанын хойжуларында хөй мал ажилына мергежилдик, бодунун хүлээлгезин күүседиригге кызымакай кижилер бар. Чижээ, хойжу Манчыл бо чылын төрөөн 305 хойунуң 305 хураганын бүрүн доруктуруп алган. Ам оон хайгааралында

улуг, биче 600 ажыг баш хөй мал бар. Оларны менди кыш ажырып алыр дээш ол бодунун бүгү күжүн салып турар. Оон ынай хойжу Эриң бо чылын 236 хураганын бүрүн доруктуруп алган болгаш ам шупту 300 ажыг баш шээр малды кыштагып турар.

Бо малчыннар чай дургузулда шээр малдын оларын таарыштырып, эки оларды черлерге каш удаа көжүп турганы-биле хөй малдын күжү эки болган. Ол чорук кыштын берге байдалын шыдажып эртеринге дузалы болуп турар.

Хөй уругларлыг иелерге чазак шаңнааларын тывыскаан

Чоокта чаа Эркин районда «Кызыл сыдыс» колхозтун колхозчу херэженинин нити хуралы болган. Анаа 60 ажыг херэженин олурушкан болгаш не чаштың дугайында Совет чазактын сагыш салышыкыны — деп илеткел болган сөөлүндө ол артелинин херэжени колхозчуларында хөй уругларын төрөөш кижизиткен иелерни ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун мурнундан медальдар болгаш орденнер-биле шаңнаан дугайында РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Чарлынын оларга тыннатпышаан ук шаңнааларын Эркин райкүсөкөмун төлээзи эш Эрэнчин шаннатканнарга тывыскаан.

Шаннатканнарнын аразында 8 уругларын төрөөш кижизиткен иелер Янзытмаа, Бичээ оларга «Иениң алдары» орденнерин II чергелерин, 5-тен 7 чедир уругларын төрөөш болгаш кижизиткен иелер Янчинмаа, Өшкү-Саар, Серенмаа болгаш өске-лерге-даа «Иениң медалы» — деп медальдарын тус-тус тывыскаан.

Ук медальдарын болгаш орденнерин тывыскаанынын сөөлүндө шаннатканнар не чаштарын дугайында улуг сагыш салып турары дээш Совет чазакка, большевик партияга болгаш улуг башкы Сталинга өөрүп четиргенин сеткилин ханызындан илередип турганнар.

Эки ажилдыг колхозчу

Бай-Тайга районун Сталин аттыг колхозунун кижигүну Седен колхоз баштаар чериниң дааскан ажилын эки күүседип шыдаан. Эш Седен бодунун бригаданын эки удуруп, ажилды эки таарыштыр организастааны-биле дөргөн тонна чугай белеткээр тургаш алдан тонна кылдыр, туйбу бүдүрүп кылырын база ажыг күүсеткен.

Колхоз баштаар чери колхозчу

Седенин эки ажилын үнелеп, ону акша-биле шаңнаан. Ол бо хүнерге чедир колхозчуларын бажынарнында 30 ажыг плиталарын кылган.

Ажилга кызымакай ажилдап, чүгтө эки шынарлыг чүүлдү кылыры-биле колхозчуларга ол мактадып, оларга улуу-биле хүндүткенип турар.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партийжи өөрөдөлгөнүн деңгелни бедидер

Бо чылдын декабрьн 11-де Сүт-Хөл районун төвү Суг-Аксы суурда ВКП(б) төөгүзүн өөрениринин бедиткен хевирин бөлгүмүнүн дыйнакчылары-биле беседалажышкын болган.

Ук беседалажышкынны ВКП(б) райкомунун пропаганда болгаш агитация килдизинин эргелекчизи эш Лопсан эрттирген. Беседалажышкын болурун дыйнакчыларга баш удур чарлаан турган.

Беседалажышкыннын түннединде бөлгүмүн дыйнакчыларындан эш Шыпылдай эртен материалдарны эки өөренип, конспектилеп турганы-биле болган онашкан айтырыгын саат чок, долузу-биле харыылаан. Ол ышкыш эш Серин-оол база багай эвес өөренип турарын көргүскөн.

Ынчалза-даа бөлгүмүн дыйнакчыларынын хей кези кичээлге багай бедиткен, бижыг билигин чедип алыры-биле кызымак өөренип турарын көргүскөн. Ылангы дыйнакчылар эштер Сундуй, Комбуй-оол олар кичээлге шуут бедиткек чок келгени-биле онашкан айтырыгларын харыылаарындан ойталааннар. Эштер Доржу, Ылчиттей олар салдыган айтырыгларын чедир харыылавайн барганнар.

Беседалажышкынга айтырыглар колдуунда-ла ВКП(б) төөгүзүнүн бири, ийги бөлүктөрүндөн кирип турган. Беседалажышкынга айтырыглар харыылап турган эштеринин харыызындан алырга, олар эртип турар темаларны бижыгы-биле шингээдип алыры-биле кызымак ажыла-вайн турар деп чүве илден. Чижээ, элээн хей эштерге Ленинни «Чүпү кылырыл» деп номуун дугайында айтырыг салырга, чүглө ол номуун үнгенин үезин каксы чугаалааш-ла, номда чогум кандыг-кандыг кол-кол айтырыгларын хөгжүткөн. Ленинни алдарлыг номуун төөгүлүгү укур-дузасы чүл дээр дугайын ханызы-биле тайылбырлавайн эртип турганнар.

турганнар. Ленинни «Чүпү кылырыл» деп номуунда хөгжүткен теория-лык байдалдар сөөлүндө барып большевик партиянын идеологиязынын үнденин болуп кирген деп чүгүлдү соора тайылбырлап, большевик партиянын организаствыг үнденин болуп кирген деп, Ленинни «Бир базым бурунгаар, ийи базым аткаар» — деп ному-биле солустуруп турганнар.

Ол ышкыш бөлгүмүн дыйнакчылары Ленинни «Чүпү кылырыл» деп ному-биле кады эш Сталинни «партияны марылдааларын дугайында допчүзу-биле» деп ажылын холбаштырып өөренип турарлар.

Бөлгүмүн дыйнакчыларынын билинин чавыс болуп турарынын база бир кол чылдаганы болза, дыйнакчыларын кичээлдерин үзүп турганында. Чижээ, дыйнакчылар эштер К. Очур-оол болгаш Шаравин олар, болган 12 кичээлдерин 50 хуузунга олорушааннар. Ол ышкыш эвээш эвес кичээлдерин дыйнакчы эш Сегленмей база үскөн. Дыйнакчыларын иштинде чүглө ийи кижини конспектилеп болган, эске эштер конспекти кылбайн турарлар. Кичээл сөөлүрү бергенде эш Лопсан дыйнакчыларын харыыларынын дугайында түннедди кылган.

Бөлгүмүн дыйнакчылары шупту-ла ВКП(б) кижигүнери болуп турар, а ол хирезинде бөлгүмүн өөрөдөлгөзүн, марксизм-ленинизмни теориязы-биле чөпсегленеринин айтырыгларын харыысалга чок көрүп турган чамдык коммунистерин дугайын партия хуралдарына чугаалашпайн турары кончуг четпес. Дыйнакчыларын хей кезинин чавыс билигил болуп турар чоруу ол бөлгүмүн пропаганда эш Абганянын база-ла негелде чогуу көргүзүп турар.

Партия өөрөдөлгөзүнүн ажылынын шынарын экижидеринче бүгү күштү салыры чугула.

Т. НОРБУ.

Үш хонуктуң семинары

Өвүр районун төвү Хандагайты суурга политшколаларын болгаш ВКП(б) төөгүзү өөренир бөлгүмүнүн пропагандаистеринин партия эге организациялар секретары-биле катышкан үш хонук хуусаалыг семинары болуп эртен.

Семинарга политшколаларын болгаш бөлгүмүнүн өөрөдөлгө программасында көрдүнген темалары канчаар башкыларынын дугайын өөренип эртен. Политшколаларын болгаш бөлгүмүнүн база пропагандаистеринин ажылында четпестерин, чазыгларын бар болуп турары илерээн. Ол четпестерин,

чазыгларын дарый узуткааш кичээлдерин шынарын экижидип, пропагандаистерин номчуур лекцияларын бедик идея-деңгелге көдүрүп семинарга чугаалашкан.

Пропагандаистерин теориялыг болгаш методиктиг билиглерин бедидерине билдирер лекцияларын ВКП(б) райкомунун секретари эш Аржаалай, ВКП(б) обкомунун инструктор эш Сиирин-оол оном чаанар. Пропагандаистерин семинарын ай санында чорудуп, аял арга-дуржулга солчушкунун чорударын чугаалашкан.

В. ДАГЫШ.



АЛТАЙ КРАИ. Колхозтарын удуртукчу кадрларын белеткээринин край школазында 365 кижин өөренип турар. ЧУРУКТА: (солгай талазындан) 2-ги курстун дыйнакчылары Социалистик Күш-ажылдын Маастарлары М. А. Кобанова, К. Ф. Краснова, М. Я. Борченко болган. Е. Ф. Кофанова оларнын агро-техника кабинетинде кичээлге белеткенип турары. Чуруу В. Николаевтин. СЭТА-нын прессклешези.

ҮРЕЗИН УРУУШУНУ

1952 чылдын тарылгазынга үрезин уруушкуну бедик дүжүт чедип алырынын чугула херээ. Каа-Хем районун «Октябрь 14 чыл ою», «Сталинчи орук», Ворошилов аттыг болгаш өске-даа колхозтары 1952 чылда эки шынарлыг үрезинерин чогуур өйүндө уруп алганы-биле 1951 чылда бедик дүжүт чедип алган чорук бо дугайында тодаргай аарында болур-дур.

Районун колхозтары 1951 чылда үрезин участкаларына эки дүжүтү өстүрүп алгаш, чогуур өйүндө ажаан алган болза-даа, оон бастырылганын саадатканын чылдаганындан чамдык колхозтарда үрезин уруушкуну дыка багай чоруп турар. «Ижээ, Ворошилов аттыг колхоз (даргазы Киселёв) үрезин участкасын 11 га кызылгазын бастырыбаан. Ол колхозка 2392 центнер үрезин херек турган болза, ам чүглө 630 центнерин уруп алган. «Кызыл туз» колхозта (даргазы Есипов) бастырылган үрезин тараа 21 га. Ол колхоз 1368 центнер үрезин уруп алып планын тургаш, ам урганы 840 центнер. «Тилелге» колхоз (даргазы Болдырев) 1661 центнер үрезин уруп тургаш, ам уруп алганы чүглө 190 центнер хире. Ынчаарга ол колхозта амдаа 75 га тараа бастыртынмаан.

Үрезин уруп алып дугайында чазактын айткан хуусаалары эртип турда-ла үстүндө колхозтарын даргалары 1952 чылдын тарылгазынга үрезин уруушкунун дугайында күрүнерин харыысалгазын бодавайн турарлар-дыр. МТС-тин агрономары эштер Ф. Шиуров, Лаптев олар тараа бастырылганын удуртпайн, үрезин уруушкунун дугайында бо колхоз даргалары-биле бир дөмей сатыш салбайн оларулар.

Районун көдээ ажыл-агый килдизинин кол агроному эш Гудков, үрезин ажылынын агроному эш Евдокимова олар үрезинин өй-шаанда ургаш, арылгаш дугайында колхозтар даргаларындан болгаш МТС агрономарындан шынгы негелде салбайн турарлар.

Ам кол сорулга болза, үрезин, участкаларын тарааларын долораан бастырып доозар, үрезин арыглашкынын тускай бригадаларын тургузуу, оларын ажылынга онаалганын хун-бүрү бээр болур. МТС агрономарынын болгаш районун көдээ ажыл-агый килдизинин талазындан үрезин уруушкунун, оон арыглашкынын чоруп турарын, үрезинин шынарын тааржык, таарышпазын хун-бүрү контролдап турары чугула.

М. КРАВЦОВ.

Алган хүлээлгезин күүседип турар

Чаа-Хөл районун Кызыл-Даг суузунда «Бурунгаар» колхоз Сталин башкыга чоруткан чагада алган хүлээлгелерин күүседип дээш күженишкенин ажылаанындан элээн чедишкенин болуп турар. Колхоз ниитинин мал ажылын өстүренин үш чыл планын 109 хуу күүсеткен. Күрүнеге тараа дүжаар планын 193 хуу, эът дүжаалгазын—

100 хуу, дүктү — 103 хуу күүсеткен.

Партия эге организациязынын секретари эш Сенди колхозчуларын ортузунга партиянын политик-массалыг ажылдарын чорудуп, социалистик чарышты колхозчулар аразында организаствал турары-биле мурнакчыларын саны өзүп турар.

САРЫГ-ООЛ.

Ажылчы чоннарнын кижизидилгезинге профэвилелдеринин чугула сорулгазы

Совет улус коммунистг партиянын удуртулгазы-биле ССРЭ-де социализмге нигилелди тургускаш, ам социализмден коммунизмге чорутушылчиринин бүгү делегейге төөгүлүгү сорулгазын чедишкенин-биле күүседип турарлар.

Коммунизмнин тилделгезин хандыларынын чугула болгаш шийтирлик байдалын бирээзи — ажылчы чоннарнын коммунистг өзүгә кижизидери болур.

Ажылчы чоннарны коммунистг өзүгә кижизидеринин талазы-биле партиянын болгаш оон удуртулгазы-биле профэвилелдеринин база өске-даа массалыг организацияларын чоруткан улуг организаствы болгаш кижизидилге ажылдары кайгамчык түннедери берген. Совет кижидеринин ову-хевирин шуут дазылында өскерилген болгаш оларын идеялыг деннели канчаар-даа аажок, деннел чогу-биле көдүрүлген. Ажылчылар, тараажылар, совет интеллигенция социалистг нигилелди идепкейлиг болгаш меделдиг ажыл-ишчилери болу бергенер.

Ынчалза-даа массаны коммунистг өзүгә кижизидеринин талазы-биле чедип алдыган улуг чедишкенин кижилерин угаан-бодалында капитализмни артышкынын дөлузу-биле чок кылдынганын айтып турары ол эвес. Күш-ажылдык, күрүнерин чорумун үрээр, социалистг өнчүнү меделер чогу-биле аажылаар дээш өске-даа янзы-бүрү херек кылыр чоруктар болза, кижилерин меделеринде эргини артышкынын ам-даа барынын херечизи болур. Ол ышкыш чамдык кижилер шажынга бузуреп, чүдүгө кылыр чоруктар бар.

Ынчангаш ажылчы чонну коммунистг өзүгә кижизидер аялды кошкатпазын, ону улам күштелдирер партия, совет чазак негеп турар. Ол сорулгазы күүседеринин эн чугула чөпсө болза, марксизм-ленини теориянын ханызы-биле өөренири, большевизмин шингээдип алыры, бистик кадрларынысты идея талазы-биле канчаар болур.

Кызылдын бугурулге болгаш албан черлеринде партия эге организациялары, профэвилелдеринин организациялары ажылчы чоннарнын коммунистг өзүгә кижизидеринин талазы-биле аялды эки организаствал турар. Автотранспорт конторазында, № 4 школада, хоорайнын аш-чем комбинатында, күрүне банкынын область конторазында дээш өске-даа черлерде тургустунга политөөрөдөлгө коммунистер болгаш комсомолчулардан аялды ажылдап турар кижилерин хей кезин хаара туткан. Бо черлерде кижилерин билин өзүгәар «ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курсун» болгаш И. В. Сталинни биографиязын

өөренир кылдыр таарыштырган. Чамдык ажылдакчылар марксизм-ленинизмни кезжээки университелде болгаш хоорайнын партия школазында өөренип турар.

Үстүндө айткан черлерде большевизмин төөгүзүн болгаш теориязынын дугайында, коммунизмни улуг туудуларын дугайында, экономика болгаш делегей болуп турар чоруктарын допчула дээш өске-даа талазы-биле лекцияларын, илеткелдерин недела санында чорудуп турар.

Ажылчы чоннарны коммунистг өзүгә кижизидер дээрге, оларны совет патриотизмин өзүзүгә, улусту бодунун социалистг Төрүн чуртунга, Ленин — Сталинни партиязынга кызгаар чогу-биле ынак болур өзүгә кижизидери болур.

Автотранспорттуң коллективни политмассалыг болгаш кижизидилге ажылын күштелдиргенин уламчандан ол черде социалистг чарыштар калбарып турар. Хоорайнын аш-чем комбинатынын бүгү коллективни чүглө хүлээлгелерин алган эвес, харын оон күүселдези дээш демисежир турар. Оон түннедиде бо чылдын августан бээр онаалгалары ай санында дыка ажырып, мурнакчы бугурулгедө санатырып турар. Ол ышкыш социалистг чарышты областын автотранспорт конторазынын коллективинде эки организаствал турар. Оон тодаргай херечизи болза, ол коллектив партия хооркомунун, хоорайнын күүсекчи комитетинин, үлстүр бугурулгелеринин эвилелдин обкомунун шийлери Кызыл тутун 5 ай дургузунда тудуп турары болур.

Ынчалза-даа, ажылчы чоннарны коммунистг өзүгә кижизидеринин херээ горнода, национал театрда, хоорайнын коммунал ажыл-агыйнын селтеле конторазында кончуг четпес болуп турар. Ол организацияларда аялдап турар кижилерин 60 хууу бодунун билин бедидер талазы-биле ажылавайн турар. Лекциялар, илеткелдер таварылга болуп эрткилээр, хана солунары үргүлчү үмөй турар. Бо организацияларда кижизидилге ажылынын куду деннелин ужуу социалистг чарыш өзү барымдаалаан. Оон ужурунда бо организациялар планын болгаш онаалгазын ай санында күүстейин турар. Мында шүгүмчүл болгаш бот-шүгүмчүл база кончуг кызы. Оон хараазы-биле бо четпестер үргүлчүлөшкөн турар.

Ынчангаш сорулга болза, тустул черлерде профэвилелдин организациялары массаны коммунистг өзүгә кижизидер аялды соксаал чокка калбартыр болгаш күштелдирер херек.

В. МОРОЗОВ.

Колхозчу тудугжуларнын эн чугула сорулгазы

Колхозтарга чуртталга бажынарын, мал кажааларын болгаш бугурулгенин база культура-амыдыралдын тудугларын кылып турарынын үезинде кол планын болгаш тудугтун дүрүмнерин барымдаалап, оларын чангыс аай хевирин төлөвилелди өзүгәар ботандырар чорук сөөлүгү чылдарын дургузунда элээн дүрүмчез.

Эн ылангы чуртталга бажынарын болгаш мал кажааларын тудурынга чер-черин материалдары — саманны, дашты, туйбуун, чугайын болгаш өске-даа чүүлдерин ажылдап эгелээни-биле черелештир, ол тудуглар эн эки шынарлыг болгаш ыш-биле кылганындан ыракта бижыг болуп турар.

Чаа-Хөл районун Сталин аттыг колхозунда 40 баш инек кирер кажааны болгаш ол-ла хире хемчээлди бызаа кажаанын самандан тургускаш, ол колхоз анаа үер ужурулуг турган 500 кубометр тудуг ыштарын камаан алган. Ук кажааларын чүглө сонгаларында, экижтеринге, оон кастыктарында ыш херелетинген. Ол-ла районун «Бурунгаар» колхозунда инек болгаш бызаа кажааларын база самандан тургускаш, ол ийн колхозтарда аят кажааларын ыш-биле тергини шынарлыг кылдыр туткан, ажылдалга дүжааган. Ол ышкыш Ленин аттыг колхоз 600 хой кирер кажаанын бугу-ле дүрүмнерин барымдаалап тургаш туткан. Каа-Хем районун «Сталинчи орук» колхозунун даргазы эш Никитинин саналы-биле ол колхозта инек кажааны шуут даштан кылган.

Чөвн-Хемчик районда Жданов аттыг колхозтун тудуг бонгалазынын бригадир эш Кожипенин удуртулгазы-биле 52 баш инек кирер кажааны саман-бил» туткан. Ол ышкыш Улуг-Хем районда Ленин аттыг колхозтун тудугжулары 300 саныг куш кирер кажааны саман-биле кылганнар.

Областын дыка хей колхозтары шынгы план-биле, тудуг дүрүмнерин барымдаалап тургаш боттарынын тудугларын кылып турарлар. Чижээ, Чөвн-Хемчик районда «Искра», Чаа-Хөл районда Ленин аттыг, Барыин-Хемчик районда «Большевик» болгаш Танды районда Ленин аттыг, Улуг-Хем районда Киров аттыг колхозтарда колхозчуларын чаа бажынарын, мал кажааларын чангыс-аай төлөвилелди өзүгәар, шынгы дүрүмнер-биле тудуп турар. Кажан тудугтун даштыкы болгаш иштики-даа ажылдаган доосканда, ам тудугту доозулган деп санап турарлар.

Ындыг чедишкенин оон колхозтарын баштаар черлери канчал чедип алганы? Хамыктын мурунда олар боттарынын тудуг бригадаларыне улуг кичээлгенин салып, оларын кижигүнеринин мергежилин улгатырып, оларны эске аялдыр-биле чартыктырбай өөрөдөлгө турарында болуп турар. Ынчангаш олар колхоз суурунун кол төлөвилел планын барымдаалап турар болганда ол колхозтарын тудуг бүрүзү каас-чараш, көрүштүгү болуп турар.

Ынчалза-даа областын колхозтары ындыг кол айтырыгын ам-даа чугулага көрбейн турарлар: культура-амыдыралдын, чуртталганын тудугларын болгаш мал кажааларын план чокка, чангыс-аай төлөвилелдерин барымдаалавайн кылып турарлар.

Чижээлээрге, Барыин-Хемчик районун чер тургузуунун отрядында колхозтарын тудугларынын планнары бар-даа болза, колхозтар боттарынын тудуг ажылдарын кол план чокка, анаа бөдүнү аргалар-биле кылып турарлар. («Совет Тываны 5 чыл ою», Ворошилов аттыг колхозтар). Ол колхозтарын баш-

таар черлери план чок тудугларын кылып тура, кайы хире чарылгал үндүрүп турарын билбейн турар болгаш план садып алып херенги чок деп чылдаганынап турарлар.

Ол ышкыш Барыин-Хемчик районун «Комсомолдун 30 чыл ою» колхозтун даргазы эш Маалыр-оолдун болгаш районун тудуг килдизинин (эш Аракчаа) харыысалга чогуун ужурундан ол колхозта бо чылдын тутунган 12 бажынар план чокка тутунган. Чүл дээрге, ол бажынарын кол унуу кудумчуну дургаар улуг болгаш кудумчуге талазында чангыс-ла сонгалыг кылдыган. А «Совет Тываны 5 чыл ою» колхозта самандан кылган ийн бажынар дедир тургустунган.

Оон ыңай колхоз тудуунда эн тергини четпес чүүлдер болза, кажан тудугту хүлээп ап турарынын үезинде колдуг чүүлдерин чедир кылдырмааны болуп турар. Чурттаар бажынарын кырышазы, верангазы болгаш печкалары, иштики өрээлдерин чокка, а мал кажаалары болза, база-ла иштики өрээлдерин болгаш кырышазы чокка дүжаатынын турар.

Дыка хей колхозтарын тудуг бригадалары бажынын шылазын жоюлгуп хаарылдаваан манза-биле кладовкаларын, сонгалар кыдын болгаш өске-даа кезектерин даштын картаваан ыш-биле кылып турарлар.

Бажынын ханаларына салырыштарын чоону дүрүм өзүгәар чазавайн (чоону 20—22 см. болуп ужурулуг), чүглө сонмааш-ла салып турарлар. А оларын аразында чигизин база ден, дески эвес кылып турар.

Чаа-Хөл болгаш Улуг-Хем районнарын чамдык колхозтары саман-биле тудуг кылырын дүрүмнерин үрөп турарлар. Чижээ, самандан кыл-

ган тудугтун ханазынын кылыны төлөвилел өзүгәар 56—60 сантиметр турар ужурулуг болза, олар чүглө 38 сантиметр кылып турарлар. Ол ышкыш саманы камгалувайн, андала салып үндүрүп турарлар. Ол болза, оон дүрген үрелир чоруун болдурар болгай.

Ол ышкыш чуртталга бажынарын иштики планын ботандырдып турарында улуг четпестер бар. Чамдыкта бажынын иштики өрээлдерин чуга ыштар-биле кылырда төлөвилелде айтканын үрөп, туружун өскертт ийкеп, дээштерин чедирбес чоруктар бар. Печкаларын шуут-ла шала кырынга салып алып таварылгалар база эвээш эвес. Оон түннедиде шала ыйлып, а печка үрелир чоруктар үнер.

Колхозтарын чаа бажынарын даштыкы хевирин чараш эвес, эмин эрттир бөдүүндүр чүүл бар. Кудумчуге талазында чангыс-даа ноготан ыштар чок, сонгаларынын хажыкыларын, кырышазында адаан көрүш чок кылган бажынар барык-ла колхоз бүрүзүндө чыгы.

Чамдык колхозтарын баштаар черлери тудуг бригадаларын тудуг талазы-биле билин кошкык кижилерин шилип ап турар чоруу тудугтун планын үрээр, шынар чок, четпес ажыл кылыр чоруктарын болдуруп турар. Бо четпестер оон ангыда бригадаларын кижигүнеринин доктаамал эвезинден, бригадирлерин организаствы арга чогулдан, оларын удуртукчу мергежилди билбезинден болуп турары тодаргай. Бо бүгү чүүлдерин түннедиде колхозтарын тудугларынын шынарын куду болуп турары колхозтарын боттарынга канчаар-даа аажок улуг каражаны таварыштырып турар.

Дыка хей колхозтарын баштаар черлери база көдээ болгаш колхозтарын тудуг килдистеринин ажылдакчылары тудугжулары боттудуртурундан чайлап турарлар. Оон чылдаганы-биле колхозтарын тудугту кадрларын

мергежилдин бедидеринин ажылы сула чоруп турар. Тудугжуларын бир чыл хуусаалыг школазынга боттарындан тудугжуларын өөрөдөлгө колхозтар эвээш эвес болуп турарлар.

Чижээлээрге, Кызыл районун колхозтарында тудугжуларын школазында үш чыл дургузунда чангыс-даа кижин өөренимээн. Ынчаарга, ол колхозтарда тудугтун шынары эки болур дээрзинге илеп болуп бе анчаар? Кызыл районун тудуг килдизинин эргелекчизи эш Челлаков бодунун районун колхозтарын тудугжуларынын «четир билгилинге» идегеп оорар. А районун колхозтарын тудуг ажылдарында улуг четпестер бар болуп турар.

Ам туруп турар чугула сорулга болза, тудуг бригадаларын удуртукчуларынга мергежилди, ол талазы-биле билигил колхозчуларын дештиди, оларын тускай өөрөдөлгезин бүгү аргалар-биле организаствал, тудуг бригадаларыга доктаамал кижилерин кирип, оларын солчур чоруун болдурбазы болуп турар.

1952 чылдын дургузунда шупту колхозтарын тудуг бригадирлерин тудугжуларын бир чыл хуусаалыг школазынга өөрөдип, а практика кырында ажылдап турарларын чылдына районнар төптеринге семинарларга белеткелдерин чедип алыры чугула.

Районнарын тудуг салбырлары колхоз төптеринин кол планнарын болгаш чуртталга бажынарын база мал кажааларын планнарын күүседери ыяавыла албан болурун чедип алып ужурулуг. А бир эвес ол планнарын үрээр фактылар турар болза, буруудугларга шынгы харыысалганы онаар херек. Ынчангаш үрей кылышкынын элдеринге, оон каттап тургустунга үнөп чарылдаларын буруудуглар төлээр ужурулуг.

Колхоз бүрүзү кол планнарыг турар ужурулуг, а бир эвес суурунун планы чок колхозтар болза, чогуур организация-биле дугурушкаш,

чогаатырып алып херек. Колхозтарын баштаар черлеринге болгаш тудуг бригадаларында көдээ болгаш колхоз тудугуларын килдистеринин инженерлери болгаш техниктери практиктиг дузаламчыны чедирер ужурулуг. Олар областын мурнакчы тудугжуларынын дуржулгаларын колхозтар бурзуңге непередип, кадрларын белеткээрине боттуу-биле дузалаар хүлээлгелиг.

Тудуг килдистеринин ажылдакчылары боттарынын билин бедидип, ажылдын харыысалгазын чүмө-биле меделер билзе чогуур. Олар колхозтарда тудугтун чоруп турарын, планын сагып турарын болгаш ону үрөп турарларын көрүңүрү-биле хайгаараар ужурулуг. Колхозчу тудугжуларга негетинип турар билгилерин бээр ужурунда тудуг талазы-биле тускай эртемниглер колхозтарын тудугту амыдыралынче ханылаары чугула, а чамдык эштер боттары безин четпестерин көргөндө, кандыг-даа хемчеглерин албайн баар чоруктар эвээш эвес.

Тудуг килдистеринин ажылдакчылары көдээндө болгаш колхозтун тудугуларын мурнакчы чедишкенин эрттирбей өөренишпаан, боттарынын ажыл-херекчи мергежилдерин бедидери дээш могаштылаа чокка демисежил, «Көдээ тудугчу» деп орус дил кырында үнүп турар журналда тудугтун аргаларын, колхоз тудугуларын планнарын шингээдип алып ужурулуг.

Тудуг ажылынын талазы-биле районун ажылдакчылары боттарынын районнарын көдээ тудугжуларын мергежилдин байытышаан, оон областын бүгү колхозтарын тудугжулары база өөренип алган турар дээш кызымакы ажылдаар хүлээлгелиг.

Н. СМЕРНОВ,

облүүсүкком чанында көдээ болгаш колхоз тудугуларын херээниң талазы-биле эргелел черинин начальниги.

ПОЛИТШКОЛАЛАРНЫҢ ПРОПАГАНДИСТЕРИНГЕ ДУЗАЛАМЧЫ

Совет Эвилелинин Ада-чурттун Улуг дайыны

Кичээлдерин сорулгыз. «Совет Эвилелинин Ада-чурттуу Улуг дайыны» деп теманы өөренири дайынның сорулгызын болгаш шынарын, оон хөгжүдөзүнүн чорудулгызын ханы шингээдин алырына, бистин тилкелеривистин үндөзүнүн, большевиктер партиязынын организакчы болгаш сорук-кирикчи ролон билип алырына дынакчыларга дузалаар. Бо теманы өөренирге болза, гитлержи эжелекчилерин болгаш япон империалистерин ашкан бүгү-делегейде төөгүлүг тилкелгеже совет улусту экжелген эш Сталинның полководчу улуг генийн дынакчыларын мурнуна ажытарат. Теманы шингээдин алыры совет национал чоргарлаанышыккынын бодалын совет нийтилед болгаш күрүнө тургузууну улуг амдыралгалын, бистин совет идеологияныстың буржуаз идеологиядан, капиталистиг тургузудан артык күштүүн билип алыр кылдыр дынакчыларны кижизидерине дузалагы.

Өөредилге шагын хуваары. «Совет Эвилелинин Ада-чурттуу Улуг дайыны» деп теманы өөрениринге өөредилге планында 6 шактарны берип турдуг. Ол шақты мынчаар хуваары ажыктыг:

1. Дайынның баштайгы үези. Совет Эвилелинин иденкейлиг камгалалы — 2 шақ.
2. Ада-чурттуу Улуг дайынның чорудулгызында үндөзін эргилде — 2 шақ.
3. Гитлерлиг Германияны болгаш империалистиг Японияны чылча-шапканы. Совет Эвилелинин тилкелеринин үндөзүннери — 2 шақ.
4. Пропагандистин чугаазы. Теманың бирги бөлүкүнүнү талазы-биле — «Дайынның баштайгы үези. Совет Эвилелинин иденкейлиг камгалалы» — деп чугааны мындыг чижекит план-биле чорудуп болур:

1. ССРЭ-же гитлерлиг Германияны оор эзу-биле халдаачы.

2. 1941 чылдың июль 3-те эш Сталинның радио дамчыштыр чугаазы. Ада-чурттуу Улуг дайынның сорулгалары болгаш характери.

3. Бүгү совет чурт чагыс ай дайыны лагер.

4. Иденкейлиг камгалалдың тактиказы.

5. Москва чанынга немец шериглерин чылча-шапканы.

1941 чылдың июль 3-те эш Сталинның төөгүлүг чугаазын пропагандаст бодунун чугаазынын үндөзүн кылдыр алыр.

Гитлержи агрессиянын белеткелени болгаш калбарышыккынын кол-кол фактыларын тайылбырлаарындан чугааны эгелезе чогуур. Ол үезде Барыын Европаның фашистерге эжелеткен турган чурттарын бо орта картадан көргүзөр херек.

Гитлерлиг Германиянын Совет Эвилелинге оор эзу-биле халдаанынын дугайында айтырары шилчээш, пропагандаст болза, бистин Төзөн чуртвуска удур немец-фашистерин эгелеэн дайынның бүгү делегей реакциязынын кара күштерин Селеткен деп тайылбырлаар. Герман империализмин катан төртүндөзүнүн херээнге АКШ-тын сан-хөө монополистери канчаар-даа аажок улуг ролду ойнааннар. Чугааның бо кезээнге «Төгүлүг нүгүлдөкчилери» деп Төгүлүг справканын материалдарын, ылангыч оон бирги эгезин — «Немец агрессиянын белеткелени канчаар эгелеэн» деп бөлүктү (арынар 8—20) ажыглаары ажыктыг.

АКШ-тын империализмин герман болгаш япон милитаризмин база фашизмин катан төртүндөзүнүн политиказын ам-даа чорудуп турарлар, чаа, үш дугаар делегей дайынын белеткен турарлар деп пропагандаст демделгээр.

1941 чылдың июль 3-те радио дамчыштыр эш Сталинның чугаазы алыс утказын тайылбырлавышкан, пропагандаст болза, гитлерлиг Германияга удур дайынга Совет улустун шыны сорулгызын дынакчыларга тайылбырлаар.

Ада-чурттуу Улуг дайынның сорулгызын болгаш характерин чырадарда пропагандаст болза, «ВКП(б) төөгүлүгүн допчу курууну» VI бөлүгүндө чогуур черлерин ажыглап тургаш, чөптүг болгаш чөптүг эвес дайынар дугайында Ленин — Сталинның өөрединин допчу тайылбырын дынакчыларга бээр.

ССРЭ-же оор эзу-биле халдаан, фашистиг Германияны эжелекчилер, дээрбечи сорулгаларын пропагандаст дынакчыларга көргүзөр, дайынның эгезинде немец-фашистиг армия үезе дайын талазы-биле үр эвес ойнаашкынын болганын деп тайылбырлаар.

Эш Сталинның төөгүлүг чугаазынын канчаар-даа аажок улуг уjurдузазы болза, ол чугаа совет улусту көсүкү перспектива-биле, дайынга удур демселдин тодаргай программасы-биле, бистин тилкелгевиске чайгылыш чок идегел-биле чепселен. Эш Сталин бүгү ажылды

дайын байдалына эде тургузар, бүгү-ле чүүлдерини фронтуну эргезин, дайынның чылча-шаварын организастаарынын сорулгаларына чагыртыр деп партияны, совет кижилерин кыйгырган, төзөн черин базым бүрүзүн камгалаар, дайынның чилчин үезе, дайынның тыл-дегиз партизан дайынны кысыр деп совет улусту кыйгырган. Эш Сталинның кыйгыры «совет улусту сорук кирген, массаларның улуг патриотчу көдүрлүшкүмүн төртүндөзүргөн. Эш Сталинның салган сорулгаларын күөсөдери Ада-чурттуу Улуг дайынның канчаар дөсөстүрүнгө шиттирлиг саямдарлыг болган.

Чугаага ССРЭ баштаан антигитлерлиг коалициянын тургустунганынын чылдагаанын дынакчыларга тайылбырлаары эргежок чугула. АКШ болгаш Англияны чакаттары ол коалицияге боттарынын чурттарынын хөй-нитизинин саям-бодалынын кызышкыны-биле, массаларнын кызышкыны-биле киргенер. Ол дайынга Совет Эвилелинин, база англи-америк империалистеринин салып турган сорулгаларын үндөзүн ытгалдын пропагандаст бо орта көргүзөр.

Оон ынай Совет улус эш Сталинның кыйгырынга канчаар харылаанын, дайынны ойтур шаварычче совет улусту мобилизастаарына, бистин чурттуу чагыс-аай дайынчы лагер кылдыр хуулдарар дээр, партия кандыг-кандыг кемчелерин чорутканын дээрзинин дугайын чугаалаза чогуур.

Улус ажыл-агыйын дайын байдалына дүргөн болгаш үндөзүннөд эде тургусканы социалистиг тургузушкуну ачы-хавылазы-биле, большевик партиянын, эш Сталинның шылгараңгай болгаш шылгатынган быжыг удуртулгызынын ачы-хавылазы-биле хандырткан.

Дайынны чылча-шаварычче утланган партиянын болгаш совет чакаттын чугула-чугула кемчелеринин дугайын пропагандаст чугалаар. Камгалалдың Күрүнө Комитедин эш Сталинны баштадыр тургусканы ол кемчелерге хамааржыр. Камгалалдың Күрүнө Комитеди күрүнөдө бүгү эрге-чагырганы долдузу-биле бодуну холуга алган. Ажылчы чонарнын башкызы болгаш баштынчы эш Сталин ССРЭ-нин Чепсектиг Күштеринин бажынга тургускаш, герман фашизмге удур совет улустун демиселин башкарып турган болгаш, ол демселди дайынның долдузу-биле тилкелерге чедирген.

Чүс-чүс муң коммунистерин Совет Армиянын кезектеринче чоруткылаан. Немец-фашистиг эжелекчилерге эжелеткен районнар эш Сталинның кыйгыры-биле кайгамчыктыг күштер хайныгып үнгөн, бистин Армиянык улуг дузаы көргүзүп турар хөй-хөй саныг партизан отрядтары тургустунгулаан.

Улус ажыл-агыйын дайын байдалына шилчинген, 1300 ажыл улуг бүүдүрүлгелерин ханы тылче көжүргөчү, чурттуу Чөөн районнарга камгалалдын чаа бүүдүрүлгелерин туудушкуну дүргөн темпелер-биле калбарып турган.

Совет кижилеринин организастыг болгаш массалыг күш-ажыкчылы мадырлыг чоруу, ийи-чүсүлдерин, беш-чүсүлдеринин фронтчу бригадаларынын шимчээшкенин фронтга продукция үндүрерин улгатырар арганы берген.

Совет шериглеринин демиселинин дугайын чыратышкан, дайынның баштайгы үезинде бистин армияныктын чорудуп турганын активчи камгалалдың сталинчы тактиказын пропагандаст демделгээр.

Совет Дээди Кол командьдал болза, фашистиг армиянын күжүн иденкейлиг камгалал-биле үзе шапкан болгаш «чанык» дайын дээр герман стратегияны хөржүткен. Социалистиг төзөн чурттуу камгалаар дээр чаагай сорулга-биле сорук кирген совет дайынчылар демейлээр чүве чок дидими-биле канчаар тулчуп турганын пропагандаст чугалаар.

Одессанын, Севастопольдин, Ленинградтын камгалакчыларын демейлээр чүве чок мадырлыг чоруу төөгүге кезээде кирер.

1941 чылдың ноябрьнин 7-де Москваның Кызыл Шөлүнге Кызыл Армиянын парадына эш Сталинның төөгүлүг чугаазынын улуг мобилизакчы күжүн пропагандаст чугалаар.

Эш Сталинның чугаазы болза, бистин шыны херээстинин тилкелерин ханы идегел-биле, тилкелегил сыныш чок идегел-биле бүгү совет кижилерин чепселгээр, совет дайынчыларын, совет партизанарын болгаш дайынны тилкелеринге боочексетки бүдүрүп хандырып турар тылдың күш-ажылдыкчыларын моральдыг быжыг туруштуун күштелдирген. Баштынчынын сөзү гит-

лержи дээрбечилерин эжелезин чурттарда фашизмге удур тулчуп турар дайынчыларын дайынчы күзөл-соруун көдүргөн, бистин шериглеривистин иштинге туруп көрбөзүн көдүрлүшкүмүн болдурган.

«Сталин бистин-биле. Бистер тилкелер бо деп Сталин чугалап турганчаарга ол шак мыдыг болурду» — деп ол хунерде бүгү совет улус-биле калды совет дайынчылар чугалап турганнар.

Дайынның баштайгы үезинде болган шиттирлиг болушкуну болза, Москва чанынга немец шериглерин чылча-шапканы болур. Эш Сталинның төөгүлүг чугаазынын соонда бир ай болганда Москва чоогунга мөөнөштирген совет шериглер эш Сталинның дужаалы-биле 1941 чылдың декабрьде хеп-хенертен дайынга күчүлүг согушкуну кылганнар. Совет Армиянын удур шавышкыны эгелеэн.

Немец Армия Москва чанынга чылча-шаптырган болгаш барын чүкче чамдык черлерге 400 километр чедир аткаар октаткан. Ол болза, делегейин ийи дугаар дайынның эгезинен бээр немец армиянын бир дугаар улуг аштырышкыны болган. Гитлержи армия «тилетирбес» дээр дугайында тоол Москва чанынга тулчушкунунарга худ-ыйва кылдыр быдырадыр чаза шаптырган. «Чанык» дайынның авантюриг гитлержи планы туюлунга чедир буурап дүшкен.

Москва чанынын тулчушкунун көргүскени болза, халдаашкынын хеп-хенертен болганындан оларга берип турган дур артык күштерин ол үезде фашистиг армия ичдирген турган. 1942 чылдың февральдин 23-те дужаалынга эш Сталин, — «Ам дайынның салымын хенертен болушкунун үези ышкаш үчүп кирип турар үе шиттирлээр эвес харын үргүлчү туруп турар факторлар: тылдың быжык, армиянын моральдыг күзөл-соруу, дивизияларын саны болгаш шынары, армиянын чепселгээшкени, армиянын начальниг составынын организакчы шыдамкайы шиттирлээр» — деп айткан.

Эш Сталинның бо түнелин мурнакчы совет шериг эртеминг улуг салышкын болган.

Чугаанын түнелинде пропагандаст болза, Москва чоогунга болган чайынчанак тилкелге сталинчы генийлиг удуртулганын түнели болган деп демделгээр. Дайынның кара сагышын эш Сталин «Я-шананда билген болгаш кол согушкунуун уг-шини шы тодаргайлаан. Кемчелерин болгаш катыжышкынын арнын дайынчы чорудулгаларын углап башкарышкан, ол улуг тулчушкунун бүгү чорудулгызын боду удуртуп турган.

Чугаа чоруп турда пропагандаст болза, политшколаларга коргүзүлгү өөредилге херекселдерин Альбомундан материалдарын — 32, 33, 34 арынарны ажыглаар.

Дайынның баштайгы үезинде фронтуда болгаш тылда совет кижилерин мадырлыг чоруун көргүскөн чечен-чогаал литературазындан чижектерин: М. Бубеновтуң «Белая берёза», А. Бектин «Волоколамское шоссе» М. Алигерин «Зоя», Н. Бирюковтуң «Чайка», ол ышкаш Ада-чурттуу Улуг дайынның баштайгы үезинин болушкунунарын көргүзүп турар. — «немец шериглерин Москва чанынга чылча-шапканы болгаш «Зоя» деп киночуруктарны пропагандаст ажыглап тайылбырлап болур.

Бот-кичээл ажылынга онаалга. «Дайынның баштайгы үези. Совет Эвилелинин иденкейлиг камгалалы» деп бөлүктү өөредилге номунун I үндүргенинин 154—164 арынарны номчууну дынакчыларга пропагандаст сүмелээр.

Беседага айтырлар. «Дайынның баштайгы үези. Совет Эвилелинин иденкейлиг камгалалы» деп бөлүктүн талазы-биле беседага мындаг чижекит айтырларын чугалааша чогуур.

1. Гитлерлиг Германияны ССРЭ-же оор эзу-биле халдаачы.

2. Ада-чурттуу Улуг дайынның сорулгалары болгаш характери. 1941 чылдың июль 3-те радиога эш Сталинның төөгүлүг чугаазы.

3. Дайынны ойтур шаварычче бүгү күштерин болгаш херекчилерин мобилизастааны. ССРЭ-ни чангыс дайынчы лагер кылдыр хуулдурган.

4. Немец шериглерин Москва чанынга чылча-шапканы болгаш оон төөгүлүг уjurдузазы.

Беседаны чорударда пропагандаст болза, гитлерлиг эжелекчилерге удур совет улустун Ада-чурттуу Улуг дайынның характерин болгаш сорулгаларын шингээдин алырчыче дынакчыларын кичээлгел мөөнээр. Большевик партиянын, улуг Сталинның сорук кинички болгаш организакчы ролун тодаргай чижектерге дынакчылар боттарынын чугааларына көргүзөр.

Беседа чоруп турда, дынакчылар немец-фашистиг эжелекчилерге удур совет кижилерин мадырлыг демиселин чижектерин көргүзөр. Политшколанын дынакчылары Ада-чурттуу дайынның киржикчилери, дайын үезинин стаханоччулары — боттарынын сактышкынын сорулгызын чугалап турары кончуг чугула.

Пропагандастин чугаазы. Теманын «Ада-чурттуу Улуг дайынның чорудулгызында үндөзін эргилде» — деп ийги бөлүкүн талазы-биле чугааны мындыг чижекит план-биле чорудуп болур:

1. Чаа немец шавар-халдаашкынын буурап дүшкени. Сталинград чанынга совет шериглерин тилкелгези.
2. Дайын чорудулгызында үндөзін эргилдени чылы.
3. Партизан шимчээшкени.
4. Фронтга бүгү улустун дузаламчызы.

1942 чылдың ноябрь 6-да «Октябрьдин социалистиг Улуг революциязынын 25 чыл ою» болгаш 1943 чылдың ноябрь 6-да «Октябрьдин социалистиг Улуг революциязынын 26 чыл ою» — деп И. В. Сталиннин илеткелерин пропагандаст чугаанын үндөзүн кылдыр алыр.

«ССРЭ-нин коштары, оон чилчинин үстүрүн болгаш чилчин үзүшкүнүг дайынның түнелинде ССРЭ улуг болгаш күчүлүг күрүнө болур бодунун алдар-адын үр үезде чидирер болгаш дайын сөөлүнде Американын Каттышкан Штаттарынын болгаш Великобританиянын хамаарылгызына кирер боор деп кордап турган» (Төгүлүг Справка. Төгүлүг нүгүлдөкчилери. Курполитиздат 1948 ч. арын 75). Пропагандаст болза, америк-агли империалистерин чөнгээлиг политиказын төөгүлүг фактылар-биле көргүзөр.

1942 чылдын чайында советгерман фронтунуңа болу берген дайынның берге байдалын пропагандаст демделгээр. Совет Эвилелин кошкадыр дээр бодунун империалистиг политиказына шыны англи-америк эвилечилер Европага ийи дугаар фронтуну ажыдар эвен боттарынын азаашкыны күөстөзүнөр. Ол чорук Совет Эвилелинге удур тулчуп турар боттарынын күштерин эвен улгатырарынын аргазын болгаш оон-биле мурнуу-барынын фронтунун бир черинге күштерин деннелин бодунун ажыгалынга түр өскөртир арганы гитлерлиг командьдалга берген. 1942 чылдың чайында Совет Армияга удур фашистиг Германиянын бүгү күштеринин 70 хуузу турган, ол үезде Сонгу Африкада англи-америк шериглерге удур чүгө 1,5 хуу, ол-ла үезде эжелеткен Францияга, Бельгияга болгаш Голландияга немец шериглерин ийити санынын чүгө 13 хуузу турган.

1942 чылдың сентябрьде немецтерге бар турган 256 дивизияларын иштинден 179 дивизиялар советгерман фронтунуңа турган. Гитлерлиг Германиянын чалча күрүнелери аддан бир дивизияларын база-ла бээр октаан турган. Бичалза-лаа гитлерлиг бүгү фронтунуңа шавар-халдаашкынын организастап шыдавааннар. А боттарынын кол күштерин мурнуу-барынын утлангышкынын бир черинге мөөнээр, шавар-халдаашкыны шилчин кирген.

Немецтер чайгы шавар-халдаашкынын кол сорулгызын Бакунун болгаш Грозныйнын нефтинин эжелеп алыры кылдыр бодап тургузарын оралдашканнар. Бичалза-лаа, дайынның планнары эш Сталин өй-шананда баш удур билген. Херек кырында немецтерин кол сорулгызын Москваны чөөн чүктөн сөл келгени, ону Волга болгаш Урал тылдарында үзе киргеш, оон соонда Москваже согушкуну кылдыр болгаш дайынны 1942 чылда доозары турган деп эш Сталин айткан. Сталинград дээр демсел канчаар-даа аажок чугула уjurдузалыг апарган.

Дайынның кол согушкунуунун уун генийли-биле тодаргайлаан, эш Сталин иденкейлиг камгалал-биле Сталинград уунга немецтерин күштерин чышпыр туткан, дайынга шиттирлиг согушкуну бээринге ажыктыг байдалды тургускан. Ноябрьнин 19-та Сталинград чанынга совет шериглерин кол шавар-халдаашкыны эгелеэн, ол шавар-халдаашкынын дайынның төөгүлүгө көзүлбөн, кайгамчыктыг бүүзэлээшкенине дайынның 300 муң бөлүгүлүшкенин тудуп алганына болгаш, чок кылырына чедирген.

Сталинград тулчушкуну бүгү-делегей социализм ари-палынын дайынчыларынын чангыс-сыныш чок туруштуунун үлөгөр чийээ болган «Сталинград» деп сөс совет улустун күш-шылдалынын болгаш мадырлыг чоруунун алдыны апарган. Сталинград чанынга болган тилкелге делегейин хосталга ынакшылдыг улустарынын чүректеринге эин

хайнышкыны болдурган, хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээр фашистиг кууданышкыныга удур демиселче оларны сорук кирген. Сталинград чанынга тилкелге совет улустун болгаш оон армиязынын күженишкенин ачызы-биле Ада-чурттуу дайынның чорудулгызында үндөзін эргилдени салган. Сталинград — немец фашистиг армиянын хөөрү болган. Сталинград чоогунга аштырганынын соонда немец эжелекчилер өөндөлөп шыдавааннар.

Оон ынай картаны ажыглааш, пропагандаст ол үенин ийи дугаар чугула тулчушкунууну — Курск чанынга тулчушкунун уjurдузазынын дугайын чугалаар. Гитлержи шериглерин шавар-халдаашкынын 6 хунерде чок кылгаш, Совет Армия боду 2 муң километр дурттуг фронтга шиттирлиг удур шавар-халдаашкына шилчээр деп демделгээр. Гитлержи шериглерин Курск чанынга аштырганын эмен аватурдуг стратегиянын туюлунга чедир буураашкыны болган. Курск чанын немецтерин чылча-шапканы дайынның оон ынай чорудулгызына шиттирлиг уjurдузалыг болган.

«Бир эвес Сталинград чанынга тулчушкуну немец фашистиг армиянын хөөрү болган болза, Курск чанын тулчушкуну ону буураашкынын мурнуна тургускан» — деп эш Сталин чугалаан.

Ол-ла үезде Совет Армия Ленинград чанынга немецтерин камгалалын чедишкенин чаза таварааш, Днепр дээр тулчушкуну чоруда берген. Украин ССР-нин найсалы — Киевти 1943 чылдың ноябрь 6-да хостаан. Совет шериглер Днеприн барынын эрин Херсонга чедир арылаан.

Дайынны чаза шаварын улуг Сталин удуртуп, башкарган партизанар совет шериглерге кандыг улуг дузаы көргүскөн дээр дугайын дынакчыларга чугалап бээр херек. Белоруссияга партизан катыжышкынын боттарынын күзүлгезинге 360 муң кижилг турган, 220 муң ажыг партизанар Украинага тулчуп турган.

Дайынның чорудулгызында үндөзін эргилдени чылынын алдарыг кол-кол болушкуну мындыг дээр. Ол болушкунунын үндөзүннөд дайындайып турар талаларын күштеринин деннелин үндөзін өскөртирлер болган, — Совет Эвилелинин, оон армиязынын күштерин өздүдөзү, курларынын калбарышкыны болуп турда, харын фашистиг Германия болгаш оон армиязы дык кошкаан, гитлержи курлавырлар солгуп баксыраан.

Ол чылдын түнелин кылып тургаш, эш Сталин «Октябрьдин социалистиг Улуг революциязынын 25 чыл оюнун дугайында» илеткелгени: «— дайын болза, совет черден эжелекчилерин бурун үндүр ойдадыр болгаш фашизмдин «Европада чаа эзу-чурумун узуткаар чадазында кирген» деп айткан.

Пропагандаст болза, 1943 чыл чүгө дайын чорудулгызынын эргилденин чылы болган эвес, харын совет тылдын ажылынга эргилденин чылы болган деп тайылбырлаар. Совет күрүнө бүүдүрүлгелерин дайын чорудулгызынын зоназындан чурттуу ханзычыче сууржулуп, чедишкенин көжүргөн, ол үезде-ле боочексетки эн ылангыш танкаларын, уjur-хемелерин, артиллерияны, боду чоруур артиллерияларын улам ынай сайырдырычыче бүгү кичээлгел мөөнөп турар апарган. Танкаларын болгаш уjur-хемелерин санынын талазы-биле дайынның мурнуна артык чоруу ол үезде узуктаан турган.

Төзөн чурттуу камгалалыга улустун чийелээр чүве чок мадырлыг чоруу Совет Армиянын мадырлыг демисели-биле калды төөгүге кирер деп эш Сталин айткан. Сталинград совет кижилерин чүткүлдүг күш-ажылы совет тылдын ажылында эргилденин үндөзүн болуп турар деп пропагандаст демделгээр.

Совет тылдын ажылында үндөзін эргилде чүгө турганын дээрзин тайылбырлавышкан, мындыг чижекит көргүзүп болур. Уоалга калбарган шериг улетпур 1943 чылда-ла шериг техниказын 1940 чылдандалы 6 катан хөйну, Барык Сибиринин районнарынга—34 катан болгаш Поволоженин районнарынга — 11 катан хөйну үндүрүп турганын.

Таарымчалыг болгаш дүргөн өзүп турар дайын үезинин ажыла-агыйын тургусканы болза, партия, совет база ажыл-агый органнын болгаш совет кижилерин мадырлыг күш-ажылынын канчаар-даа аажок организастыг чоруунун түнели болур деп, маңаа демделгээр эргежок чугула.

Чугаанын түнелинде пропагандаст болза, совет тургузат чүгө дайын тургузушкунунын чылынын дугайында чурттуу экономика болгаш культура көдүрлүшкунун организаста-

рынын эки формазы болган эвес, харын дайын үезинде дайынга согушкуну бээринге улустун бүгү күштерин мобилизастаарынын эки формазы болган» деп эш Сталинның сөстөрүн көргүзөр.

Политшколаларга көргүзүлгү өөредилге херекселдеринин Альбомунун материалдарын—35—36—37 арынарны чугаага ажыглаза чогуур Чийээлээрге, Сталинград тулчушкунууну төөгүлүг уjurдузазын тайылбырлап тургаш, пропагандаст болза, чурдуктуг схеманы (Альбомунун 35 арын) көргүзөр. Сталинград чанынга гитлержи шериглерин бүүзэлээшкенин көргүскөн, Совет шериглерин согушкунунын утларынын ол чурукта көргүскөн. Партизан шимчээшкенин калбарышкынын характеристиказына пропагандаст болза, Альбомунун 36 арында кийрген, партизан отрядтарынын дайынчы чорудулгызынын районнарын демдектеп көргүскөн чуруктуу дынакчыларга көргүзөр.

Чугаага С. Ковпактын «Путь вильден Карпатка чедир» деп номун ажыглап болур, Совет партизанарнын Мадырлыг демиселинин чижектерин ол номда бар.

Сталинград тулчушкунууну дугайында чугаага пропагандаст ураичогаал литературазында чийээлгээр, К. Симоновтуң «Хунер болгаш дүнер», В. Некрасовтуң «Сталинградтын онгуларында» деп чогаалдары ажыглап болур. Ол чогаалдарда Сталинградтын улуг тулчушкунууну улуг күш-биле төөгүлүг шыныч чураан, совет дайынчыларын демейлээр чүве чок шыдамын, кайгамчыктын болгаш мадырлыг чоруун, немец фашистиг шериглерин авантюриг стратегиязындаан сталинчы стратегиянын хемчээл чок артык чоруун көргүскөн.

Бот-кичээл ажылынга онаалга. «Ада-чурттуу Улуг дайынның чорудулгызында үндөзін эргилде» д бөлүктү (өөредилге номунун 165—174 арынарнын) номчууну дынакчыларга пропагандаст сүмелээр.

Беседага айтырлар. «Ада-чурттуу Улуг дайынның чорудулгызында үндөзін эргилде» деп бөлүктүн талазы-биле беседага мындыг чижекит айтырларын чугалааша чогуур:

1. Сталинградтын улуг тулчушкунууну төөгүлүг уjurдузазы чогуу чүдөл?
2. 1943 чыл чүгө Ада-чурттуу улуг дайынның чорудулгызында үндөзін эргилденин чылы болганы?
3. Ада-чурттуу Улуг дайынның чорудулгызына партизан шимчээшкени кандыг саямдарлыг болганы?
4. Фронтга бүгү улустун дузаламчызы дайынның чылча-шаварычча кандыг уjurдузалыг болганы?

Бо айтырларын чугалаашыкы тура пропагандаст болза, дайынның чорудулгызын бодунун ажыгалычы

ТЕАТР

„Чаньк“

Орус литературанын классиги Александр Николаевич Островский...

Шинин дөрт дугаар көзгөзгө — эң бедик көдүрүшкүнүгү, күштүгү чери болуп ужурулду.

Шинин бир кижикчи Кабаниханын ролун ойнаары улуг мергежилди негеп турар.

Кабаниханын ролун артист А. М. Верховская эки көргүсөн.

«Караңгы хаанаашкынның» баштыны — салдыгы Дикийини ролун артист Л. М. Цейкинский коргунду.

Кабаниханын огу — Тихонун ролунда артист А. И. Снарский ойнаа.

«Чаньк» деп шийде колдуг овуру хейир—Катерина. Ол хайнып турар чүткүлдүгү кижини.

«Эх, Варя, мээң чанькым билбес тир сен! А мээң мында кончула шугулданчымдыр» мени кандыг-даа күш доктаалды шыдаас!

Бориске Катерина онзазы-биле ынакшаан. Бичалза-даа ол бодунун ашаанын мурунуга шынык болуп чоруур.

Катеринанын ролун артист С. А. Горлова күседип турар. Шинин режиссеру Катеринанын ролунга ону шилип алганы чедимче чок дээрин демдеглезе чогуур.

Областын ший театры ол шинин тургузарына кызымакай ажилдааны чугаажок.

С. ФАТЕЕВ.

База катап Белчирин дугайында

Бо чылдың сентябрь 30-де үнгөн № 189 (2363) «Шың» солдунга «Өөреникчиин өредилгезинге шактык болбас» — деп эгелиг шүтүмчүлөдиг материал үнгөн.

Бо чылдың сентябрь 30-де үнгөн № 189 (2363) «Шың» солдунга «Өөреникчиин өредилгезинге шактык болбас» — деп эгелиг шүтүмчүлөдиг материал үнгөн.

нындан ук Белчир мурунку байдалын үргүчүлөп турар. Оон туржук харын сөөлгү үедө Белчир бюрократсыг чоруктарны үүлгедип турар.

Качык суму Соведи бодунун депутаты Белчирини чөптөс чоруун эдип алыры-биле каян кемчег алыр ирги?

А. НООЗУН.

Кыдат Улус Республикада

Шанхайнын агитаторлары болгаш пропагандистер

ШАНХАЙ. Коммунистг партиянын Шанхай хоорай комитеди партия төп комитединин доктаалын күүсетпийшаан, агитас-пропаганда четкизин тургузарынын талазы-биле улуг ажилдарны чоруткан.

«Цзефанжибао» солунун бижип турары болза, октябрь айда медээ эзугаар хоорайга 15 муң кире агитатор болгаш лекторлар санатынын турган.

9 айларын дургузулда — февральден октябрьге чедир Шанхайнын коммунистг партиянын районнар болгаш чер-чер организациялары ажилчы чонун ортузунга

улуг политиктиг ажилды чоруткан. Америк агрессорларга удур демиселдин болгаш Кореяга дузаламчы көргүзөр дугайында кампаниянын ужур-дузанын агитаторлар тайылбырлап, чонну контрреволюцияга удур демиселге көдүрүп үндүргөн болгаш чер реформазын чорударына дузалаан Фабрикаларга болгаш заводтарга албан черлеринге болгаш өөредилге черлеринге эртирип турар лекциялар, илеткелдер хөй дынакчыларны хаара тудуп турар.

(СЭТА).

Кыдатта өртек чигелдези

ПЕКИН. Суук кывар чүүлдү өрттөн чигедир деп садым министрствозунун декабрың 7-деги шитпиринин дугайында Синьхуа агентелинин диннадыны «Женьминьжибао» солун парлап үндүргөн.

Аргылыг чүүлдерин болгаш хөвө-саазын кылыгыг пөстериң аш-чөм болгаш техниктиг үстериң өрттөн чигедиринин талазы-биле, а ол ышкаш тараа продукциянын өрттөн бичи улгатыр талазы-биле садым министрствозунун ноябрь 30-де ап чоруткан хемчеглери болза, калбак херегледиң бараанарынын

өрттөн быжкытырып тургузарына идиг болган деп Синьхуа агентелинин ол-ла солдунга парлатынган база бир медээинде айтып турар.

Аргылыг чүүлдерин болгаш хөвө-саазын кылыгыг пөстериң өрттөн чигеткен чорук күрүениң тараачынардан хөвө садып алыр чоруунун көвүдээниң түнелинде болгаш деп ол медээле айтып турар. Бо чорук аргылыг чүүлдер болгаш пөстер будурулгезин дыка улгатырар органы берген.

(СЭТА).

Соңгу-Барын Кыдатка чер реформазын чорударына белеткел

ПЕКИН. Соңгу-Барын Кыдатта Шаньси, Ганьсу, Нинся болгаш Шинхай провинцияларын 15.400 муң ажыг чурттакчылыг девискээринге 1951—52 чылдың кыжынында болгаш 1952 чылдың чазынында чер реформазын чорудар деп «Шиньчжунжибао» солун ноябрь 7-де дынаткан. Амгы үедө ол провинцияларда белеткел ажилдары чоруп турар, солуннарнын медээлеини

эзугаар алырга, 30 муң ажыг кижиле ол ажилдарда киржип турар.

Чер реформазынын дугайында чазактың шитпирин чурттагыч чон изин-биле байырлап турар болгаш реформаны белеткээр ажилдар талазы-биле чурт эрге-чагыргаларына бүгү аргалары-биле дузалажып турарлар.

(СЭТА).

Чөөн-Кыдатка улусчу тудуглар

ШАНХАЙ. «Цзефанжибао» солунун медээлеп турары болза, Чөөн-Кыдаттын шериг-административтик комитединин хуралына улусчу тудуг методу-биле Чөөн-Кыдатка суггарылга тудугларын улам ыңай тударынын дугайында шитпирин хүлээп алган.

Бо чылын тараачынар Чөөн-Кыдаттын бүгү районнарына улусчу тудугун методу-биле 114 миллион кубометр чер ажилдарын кылып дыка хөй үрмек суггарылга

тудугларын тургусканын ол шитпирде айтып турар. Оон түнелинде 48 миллион мубир му 1/16 гектар-биле деннежир/шөлдү суггарган болгаш үрлөшкүндөн камгалаарын хандырган.

План эзугаар 1952 чылда Шандун мочунун дагылы районнарына болгаш Цзясу база Анхүэй мочуларын муруну талазынга 44 муң ажыг плотиаларны болгаш өскө-даа суггарылга тудугларын кылыр.

(СЭТА).

Совет далайжыларын чагай сеткилдиг болгаш эрес-дидим чоруу

ГААГА. Роттердамга ыяш чүдүрген «Имандра» болгаш «Сиваш» деп ийи совет пароходтар чедө берген. Голландияге баар орукка «Имандранын» совет далайжылары Балтий далайга дүжүп кирип чыткан «Ман Мари» деп белгы пароходтун амьтанын камгалап алган. Оон-биле

холбаштыр Амстердамда белгы консул совет пароход «Имандрага» кээп, белгы суднонун экипажын камгалап алган чагай сеткилдиг болгаш эрес-дидим чоруу дээш совет далайжыларга өөрүп четиргенни бодунун чазанын мурундан илергейлээн.

(СЭТА).

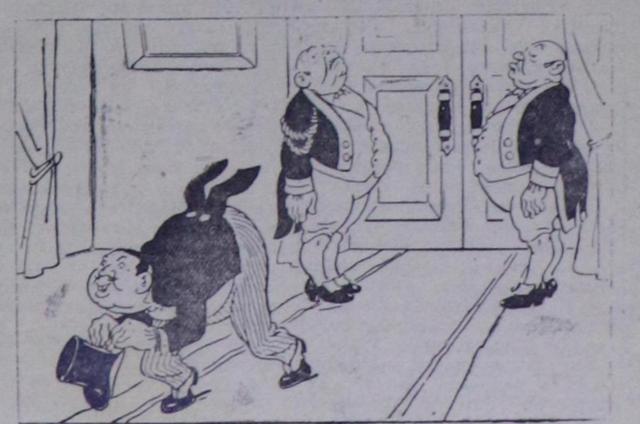
Француз колонналдыг эзу-чурумга удур тунис улустун шимчээшкени

ПАРИЖ. «Юманите» солунун диннадып турары болза: Тунисте француз колонналдыг эзу-чурумга удурланышыктын демдээ кылдыр «Нео-дестур» партияны болгаш Тунистин профвилелдер организацияларынн декабрь 21—23-те болур кылдыр чарлааны бүгү-ниити ажил

соксадышыктын организаастаарына киржир деп Тунистин коммунистг партияны шитпирлээн; чуртун национал хамаарышпас чоруу дээш демиселни күштелдиреринче тунис улусту Тунистин компартияны кыйгырган.

(СЭТА).

МАРШАЛЛЧЫТКАН ЧУРТТА АМЕРИК ЭЛЧИН ЧЕРИНДЕ



—Бистид элчинвиске кым чорду? — Ооң аажы чадынан ал көөрге — премьер-министр боду ышкаш-тыр

Кореяда болушкуннар

луштуң армиязынын Кол командьылынын дыңнады

ПХЕНЬЯН. Кореянын Улус-Демократтыг Республиказынын Улустуң армиязынын Кол командьылынын декабрь 18-те медээлэни болза, Кореянын Улустуң армиязынын катжыжышкыныра кыдат улустун эки-турачы кезектериниң сырыг деткимчези-биле бүгү фронтуларга камгалалдыг тулчушкуннарын чорудуп, америк-англи эжелекчилериниң болгаш лисынманчы шериглериниң дириг күжүңге болгаш техниказынга улуг чидириглерин таварыштырып турар Чөөн фронтуга Улустуң армиязы-

нын кезектери дайзынга удур камгалалдын тулчушкуннарын чорудуп турар.

Төп болгаш барын фронтуларга онза өскерлишкениңер болбаан. Ыньюрл хоорайнын чоогунда тайбын чурттакчыларны артиллерия-биле араатанзыг боолоп турган дайзынын бир кораблин барын эрихтерин камгалап турган Улустун армиязынын артиллерия кезектери сугже кирип аткан болгаш база бир эсминчини урей аткан.

(СЭТА).

Америк агааржы дээрбечилер Кореянын хоорайларын бомбалаарын үргүчүлөп турар

ПХЕНЬЯН. Америк самолёттар тайбын корей хоорайларын араатанзыг бомбалаарын болгаш боолаарын үргүчүлөп турар. Америк самолёттар дуениң-не Пхеньяны, Вонсанны, Аньчжуну, Яндокту, Сунапны, Саривонны, Номпхону болгаш өске-даа хоорайларны бомбалаашкына таварыштырып турар. Яндок хоорай шагда-ла бузуңдулар кылдыр чуурулган турунда-ла, американар ону бомбалаарын үргүчүлөп турарлар. Чүгө ноябрьде болгаш декабрьде хоорайге болгаш оң кыдыгларыңче 250 кире бомбаларны октаан. Хүн-бүрү-ле Вонсанны самолёттар бомбалап, далай-дала АКШ-тын шериг кораблытери боолоп турар. Декабрың 19-че дүнеинде америк бомбардировщиктер Пхеньяңче 50 ажыг бомбаларны октаан, оң шитиде элээн каш оожум частыр бомбалар бар болган. Халдаашкынын түнелинде тайбын чурттакчыларын ортузунда өлүмчидимнер бар болган.

араатанзы-биле бомбалап, боолоп турар. Америк бомбардировщиктер госпитальге кывар чүүлдү 5 балоннарын болгаш чаза тевер улуг хемчээлди 10 авиа бомбаларны октаан. Бомбардировщиктериниң халдаашкынын соонда америк реактивтиг самолёттарның база катап халдаашкынында камгаланын оралдашкан балыгланганнарын болгаш госпитальдык девискээрин самолёттар боолоанар. Кызыл крестиниң госпиталиңче америк самолёттарын халдаашкыны хүндүс болган болгаш госпитальды чок кылырын соругазы-биле халдаан. Америк командьылы госпитальды турган чери ылап билген турганнар. Моон дугайын суурнун бот-камгалап отрядынын госпиталь районундан тудуп алганы лисынманчы шпион-парашотчулардан илерээн. Оларга Кызыл крестин госпиталиң турган черин чураан карта чораан.

(СЭТА).

Америк самолёттарын госпитальге араатанзыг халдаашкынын түнелинде ол госпиталь шуут үрелген болгаш 40 кижин өлүрткен, экирип бар чыккан 20 кижин еар балыгланган.

(СЭТА).

Вьетнамда дайын чорудулгазы

ШАНХАЙ. Вьетнамнын информация агентели Вьетнамнын Улустун армиязынын Дээди командьылынын диннадыны дамчыткан. Ол диннадыга чугаалап турары болза, ноябрьның 10-дан декабрың 13-ке чедир үениң дургузунда Соңгу Вьетнамда хөдөлип чоруп турар Улустун армиязынын кезектери дайзынын 23 роталарын чок кылган болгаш 5 танкаларын, 63 чүк машиналарын чок кылган. Хоа-Бинге (Ханойнун муруну-барын талазыңче 60 километр)

француз шериглериниң шавар халдаашкынынын Вьетнамнын Улустун армиязы чаза шалышаан, Ханой — хаобинь оруун дугаар Черной хеминиң фронтузунга дыка чедишкенин чедип алган.

Соңгу Вьетнамга Улустун армиязынын тилделгелери канчаар-даа аажок улуг дайзыны болгаш политиктиг ужур-дузалыг болган деп диннадыга чугаалап турар.

(СЭТА).

Суэц канал зонасында англи солдаттарнын аразында сагыш-сеткил ундараашкыны

ПРАГА. Телепресс агентелинин медээлэнин эзугаар алырга, Суэц канал зонасында англи солдаттарнын аразында сагыш-чүрүм уламан дорайдавышаан турар. Англи шериглери Египеттен үндүрер дугайында Египеттин негелдэнин шыныг деп, боттарынын Суэц канал зонасында туруп турар чоруун хоойлуга таарышпас чорук деп хөй-хөй англи солдаттар санап турарлар. Телепресс агентелиңге билдингени-биле алырга, Англиянын Ортааки Чөөн-чүкте кургаг күштериниң кол командьылакчы Робертсонун англи шериг министрствозунче өрткен айнык эгезинде чорутканы «Суэц канал зонасында англи солдаттарнын мораль байдалынын дугайында» калбак илеткелдинде ындыг миннишкин бар болган.

иштинде Англияге дедир чанарын күзеп, ычангаш бодунун иштиги херектерин боду шитпирлээр арганы египет улуска бээрин күзеп турар ашарган деп Робертсон илеткелдинде айтып турар.

Порт-Сандке англи солдаттар офицерлериниң дужалыгына чагыр тырындан отталап турган чүүлдер бар деп илеткелде демдегеп турар. «Күзөл чок» сагыш-сеткилдер офицерлер бөлүүнче база кирип турар. Телепресс агентелинин моон мурунда дамчытканын эзугаар алырга, Исмаилияга болган чыскаалга киржип турган египет ажилчынаары адарындан отталаан дээш Суэц канал зонасында 190 англи солдаттарны тудуп хоругдаанынын дугайында Египетте «Анас» деп депшилгелиг журнал дынаткан.

(СЭТА).

БАРЫН ГЕРМАНИЯДА АЖЫЛ ЧОКТАРНЫН КӨВУДЕП ТУРАРЫ

БЕРЛИН. АДН агентелинин секторларында кол-кол аш-чөм барааннарынн өртөз 1950 чылдың декабрьдан бо чылдың декабрьга чедир 37,8 хуу чедир өскөн.

Барын Берлинде өртек улгатырышыкынын

(СЭТА).

БАРЫН БЕРЛИНДЕ ӨРТЕК УЛГАТЫРЫШКЫНЫ

БЕРЛИН. Германиянын чүгө беш кезектеринде—Алдыкы Саксонияда, Соңгу Рейн—Вестфалияда, Рейнланд—Ифальте, Вюртемберг—Гогонцоллернде болгаш Бременде ийи неделя дургузунда ажил чок-

тарнын саны 66 муң 876 кижин өскөн. Бичангаш ол черлерде ажил чок-туп турар.

(СЭТА).

ЧАЗАЛГА

1951 чылдың декабрь 23-те үнгөн № 251 (2425) «Шың» солунун ийги арнында «Актив-биле ажил дугайы» деп чүүлдүн сөөлгү колонназынын үстүндө куду дөрткү одуруун... будурулге ажилында мурунчы коммунисттерни, көдөз ажил-

агынын шугумунда тускай эртемни коммунисттерни кириштирип турар...» деп, база ол-ла колонназын бир дугаар абзазын «Партия активиниң хуралын идея-политиктиг деннедиг чогуур бедниге тургун дээш...» деп чазан номчуур-тур.

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.